

Voorwoord

Beter later dan nooit: door vertraging na de vakantie in plaats van er net voor. En: niet het vele is goed, maar het goede is veel. Houd dat vooral in gedachten wanneer u kennisneemt van dit nummer van Perspectief, bestaande uit slechts 2 artikelen. Want het zijn wel artikelen die de moeite van het lezen waard zijn. Voor zowel docenten als directieleden. Doe er uw voordeel mee!

Wagenschein & Feuerstein of: haastige spoed is zelden goed

Al een aantal jaren volg ik de ontwikkeling van 'Onderwijskunst', zoals die met name vorm gegeven wordt door Berk Kalkman van Driestar educatief. Lezend in het 'Onderwijskunstbulletin', nu getooid met de naam 'Artificium, Periodiek voor exemplarisch onderwijs', vielen mij steeds de overeenkomsten op met het gedachtegoed van Feuerstein. Zo komt het Socratisch gesprek, één van de pijlers van Onderwijskunst, heel dicht in de buurt van het mediatieconcept van Feuerstein. Collega Klaas Slager liet dit prachtig zien, toen hij bij zijn meesterproef voor mediërend leren met ons als groep een socratisch gesprek voerde. Maar er is meer. Lezend in een recent nummer van Artificium (2/2007) waren het vooral de citaten van Wagenschein zelf (in het hoofdartikel en het conferentie-artikel, p. 4-14), die de overeenkomsten voor mij onderstreepten.

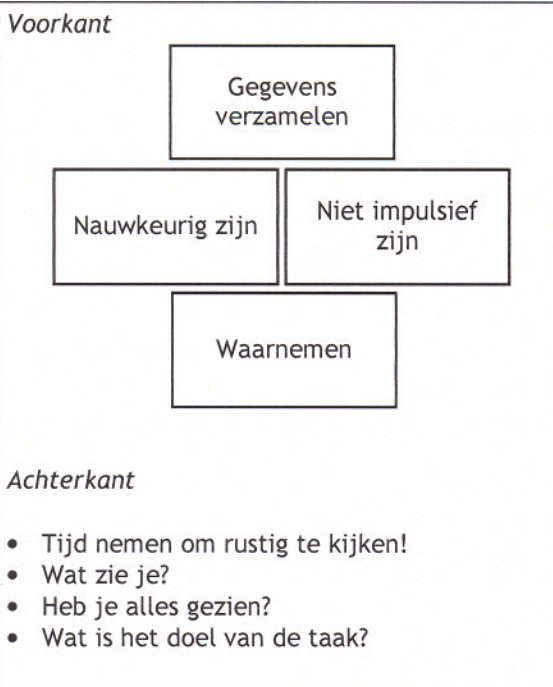
De natuurkundige, pedagoog en leraar Wagenschein (1896-1988), wiens gedachtegoed de belangrijkste basis vormt voor Onderwijskunst, was een fervent voorstander van begripvol onderwijzen en leren.

Het gaat hem om het vormen van de leerlingen. Een stuk vorming onderging hij zelf vanaf 1923 aan de Odenwaldschule. De lijfspreuk van de man die daar leiding gaf was: 'Worden wie je zijn mag'. Wagenschein leerde er om kinderen serieus te nemen, vertrouwen in hen te hebben en vertrouwen bij hen te wekken. Later, in het reguliere staatsonderwijs in Darmstadt, bracht hij dit zo goed mogelijk in praktijk. 'Ik experimenteerde met de kinderen door lang en intensief met een onderwerp bezig te zijn en hen door het gesprek zelfstandig het probleem te laten oplossen. Natuurlijk ging dat in tegen de regels van wat in een les bereikt moest worden. Maar zo probeerde ik mijn ideeën een plaats te geven binnen wat men gewend was.'

Wie het bovenstaande op zich laat inwerken zal zonder problemen de brug kunnen slaan naar de visie en uitgangspunten van mediërend leren: mediatie begint met contact maken, er wordt gewerkt vanuit vertrouwen, het gaat om het ontwikkelen van leerdisposities als: breed en avontuurlijk denken, openheid voor uitdaging, nieuwsgierig zijn, zich kunnen verwonderen, zich vragen stellen, een onderzoekende houding, willen begrijpen van verschijnselen. Ontwikkeling op basis van interactie.

Voor Wagenschein betekende het bovenstaande dat het rustig waarnemen van groot belang was. Om leerlingen de relatie te laten leggen tussen de slinger van Foucault (u weet misschien nog wel, die kogel aan een draadje die maar heen en weer bleef slingeren) en het schommelen waar alle kinderen een voorstelling van hebben, hing hij een grote steen aan een touw aan het plafond van het lokaal en liet die heen en weer slingeren. En daarover het Socratisch gesprek: waarom slingert de grote slinger zo langzaam? En de kleine zo snel? Een gesprek in normale, niet-natuurkundige taal.

Wagenschein schrijft dan verder: 'In tegenstelling tot wat misschien gedacht wordt, sluit deze waarnemingservaring de uiteindelijk formule voor de slinger niet uit. Welnee! Maar allereerst ontsluit zij de zaak, zodat het de leerlingen aanspreekt en ze "erbij zijn". Haast bederft immers alles!' Terug naar Feuerstein zien we hier het belang van de vier onderste cognitieve functies, zoals we die op De Swaef op een kaartje aan de leerlingen gegeven hebben.

En dan was dit nog een collega die bij de beteren behoort en over het algemeen goed aansluit.

Haast. Ze moeten straks wél examen doen! Het PTA biedt geen ruimte om dit nog een keer te herhalen. Geen tijd voor bezinning. Geen tijd voor leren. Is dit niet het beeld van de bovenbouw, in ieder geval op De Swaef? Wordt het dan langzamerhand geen tijd om in de leer te gaan bij Wagenschein en Feuerstein? Om kinderen de tijd te geven om zich iets eigen te maken? Of is het niet nodig dat leerstof verinnerlijkt wordt? En stel dat we dan maar driekwart van de examenstof behandeld zouden hebben, zouden de examenresultaten dan écht slechter zijn? Of hebben we leerlingen dan zoveel meer geleerd, dat ze er toch ruimschoots komen? Dat laatste is zonder meer mijn overtuiging.

Daarom, laten we kiezen voor leren. Doen we dit niet, dan worden leerlingen 'uit de samenhang van de hen omringende wereld losgerukt. Beroofd van hun wortels' (Wagenschein). Feuerstein noemt dit culturele deprivatie. Niet toevallig heet een film over zijn werk: 'Los van de wortels.'

Laten we kiezen voor verwortelen, verinnerlijken. Daarmee kiezen we dan gelijk ook voor leerrendement. Want als wat ik geleerd heb, werkelijk verinnerlijkt is, dan kan ik het ook in allerlei andere situaties toepassen. Transfer heet dat. En dan hoeven we niet de vraag te stellen of dit nu exemplarisch leren of mediërend leren is, of het nu Onderwijskunst of Kag-Al is: we kiezen dan namelijk gewoon voor goed onderwijs.

Joop Noordzij

Wagenscheins opmerking over haast staat niet op zichzelf. Hij schrijft: 'Kijkend naar kinderen is het juist de kunst het sluimerende vermogen om dingen op eenvoudige wijze te leren begrijpen aan te boren. (...) Maar dit sluimerende vermogen kan ook uitdoven. Zeker wanneer we haast hebben in plaats van tijd voor bezinning. Of wanneer er sprake is van de dressuur van het onbegrepen aanleren...'

Dit doet me terugdenken aan een gesprek dat ik enkele weken voor de vakantie had met een aantal leerlingen uit de derde klas.

Ze hadden drie periodes lang goede cijfers voor natuurkunde (!). Voor de eerste repetitie van periode 4 hadden ze bijna allemaal een onvoldoende. Ik vroeg naar de reden. De leerlingen wisten die te vertellen: 'de docent was sneller gegaan, want het boek moest uit.' Desgevraagd werd dit door de collega bevestigd. 'Geen tijd voor bezinning'. 'De dressuur van het onbegrepen aanleren'.